

ՅԻՇԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 1բ. Գերբա կերտ-
կան վարդապետին և գերբաւ. քի ձեռն յայլ յազգաց. եւ
ուսարիս ցնցել գիրքս եւ յետոս քի ձեռն վրդպին յի-
շատակ ինձ եւ ծնուցայ իմեց հաւան իմեց միտքս. եւ
մտաւ իմ. շարքաթին. որք աւարին քի մտնէն, յիշեցեք
զմեզ եւ եւս ողորմ ստեղ. յիշեցաք. եւ մեզ ողոր-
մացի քն ձեռն մեր. եւ ասցէ երկինց արքայութիւն
ամին:

Էջ 1բ. Եւս ողորմ եւսոր գրողին հազուն որ էս
գիրս գրել այ բարի խիտ պատմով եայ:

Էջ 2բ. յիշատակ և քարագիրքս ասէ՛վէրտաւ
որդու ախ ախրին իւր արդի գէորտին ով որ հարմայ
թող մեկ բերան ողորմ տայ ամեն:

Էջ 2բ. քի վայելուքն ախ յակտիք արդի մշտն
գէորտին երթալն երեմ (յիշատակ) քարագր. ուրիշ ին:

Էջ 4բ. Գարդգիրք պատկանի Յովհաննէս Աւագ
քհնյ. աւեր Յակոբեանցեւ. քի 1886 թիւ:

Էջ 317բ. յիշատակ և այս քարագիրքս գէորտին:
Այս բոլորը առանձին առանձին ձեռքերէ են:
Գրեցաւ յիշարարաւ. Էջ 316բ.—317ա. քառք

ամենայն երբեք ինձ հոգ եւ որդի եւ քի հոգն. այսմ է
եւ անջրտ. յաւիտենից ամեն. Գրեցաւ գիրքս այս ձե-
ռաք բազումանց անհոգեմ զգրէ զաւթի: Թվ. այգ. քի
փառս. քի նի մերդ: Արդ աղայնմ զհանդիպողոյ յի-
շել է բարի մտնին զանարման ծրուդ զգաւթի Յանգրեմ
ծնողից. եւ եւս արեան մերձաւարուք. եւ Թաղալի
մեղաց հայցել է քի նի մերդ. եւ քն որ առաւան է քի
առաւ բարեաց, մեզ եւ ձեզ առհասարակ ողորմացի:
ամեն: Չկողտուց քորց գեղին հուսակարան արեղայն եւ
զեղայրին իմ զաղար նք եւ ընդդեմ քաւոր եւ յի-
շեալեք զնաւաղ մեր եւ եւս արեան մերձաւարուք եւ որք
յիշէն ինքն յիշեալ եղբ քն նի մերդ որ է նախ յան ամեն:

18.

ՏԱԶԱՐԱՆ

?

ԹՈՒՂԱԹ 87: — ՄԾԵՈՒԹԻՒՆ 18,5X14X3 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆ մաքուր, միասին, խազերով: — ԳԻՐ
նոսր. թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատառերն ու
սկզբնատողները կարմիր, վարդազօղն եւ լոյսկազօղն.
տող 24: — ՆԻԻԹ՝ հաստ. բայց ողորկ մազադաթ: —
ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐ՝ մաքուր,
բայց կազմաւան եղած, վերելք թուր նաեւ սկզբէն
թաղար պակաս: — ԴԱՍԱՐԻ ԹՈՒՂԱԹ 24սմ.: — ԼՈՒՍԱՆ-
ՅԱԶԱՐԱՐԻ եւն նոսր եւ մաքուր գծուած, բայց միայն
ուղղակիւնով, առանց ներքի: — ԳՐԻՉ եւն անմանոթ:
— Չեռագիրս բերուած է Սարայէն (տես վերը Թ. 15):

Չեռագիրս կը պարունակէ Չաբթիք: Այն-
լուք, թաղաւորք սքոք մարտիրոսաց եւ այլ եր-
գեր առաւօտեան ժամեղութիւնս, որմէ յետոյ
կարգաւ կու գան ամեն սրբոց ամենեւեւ տաշերը:

ՅԻՇԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 30. Ով երգող
եղբայր զմեզաւորս պը յիշեալ:

Էջ 6բ (բուն գրէն): Ով քաջք երգողք եր-
գայ. յորժամ երգէ մեծի ամեն. Չմարտաւ եւ
զննեղեցալսն իմ փով ողորմ յիշել աղայնմ:

Էջ 6բ. (այլ գրէն): քի քորք Յովհաննէս Աւագ
քահանայի Տէր Յակոբեանց. քի 1886 թիւ եւ հոգմիւ:
Ս. լիմստ գաւառ սալաւ գիւղ:

Էջ 8ա. քի վայելուք դանուց արին:

Էջ 15բ. արեղայն սահակ:

Էջ 22բ. զառաւակալայ յիշեալ (այսպիսի կարճ
յիշատակութիւններ կան եւ էջ 12ա, 15բ, 21ա,
27ա եւն):

Էջ 28բ. Զ՛ն Զ՛ն մազադաթին անմեղալիք լերուք:

Էջ 38ա. Գրեցեք գրիգոր. Գրեցեք վարդապետին
Աստ Թէ ձայն ունիս դու յոմնին հանց Թէ զարգեղք
հասանին, աղաւ Թէ հըմուտ շնա դու ուսմին, Նս մի
ձեղաթի անհաս տեղին:

Էջ 45ա (այլ գրէն): շահագ ամբար:

Էջ 54ա (այլ գրէն): փաշն գէորգ աււան:

մտաւտ պատմով շահագալ:

Էջ 57ա (այլ գրէն): յակոր գրիքն ախ գէորգեան:

Էջ 59բ. Գրեցեք ողորմ ողորմայ ախ. եւ քարմն
բարի պարգեւեւ աղայնմ:

Էջ 63ա (Թաճկագրով) Չաքարիւն եղիւնդուր:

Բայց:

Էջ 66բ. ախ յն քն հաւայի յարութիւն ողոր-
մաւ ինձ եւ քի ծնուցեք:

Էջ 80բ (այլ գրէն): Այս գեղեցիկ յրգերիւն
(= երգարանին) քեզ երանի որ հանդիպին վարդա-
պետիք բուրաստանին յայնժամ զնգնելուն
զնաւատուր յարեղայն. եւ դու եւս յիշեալ լինիս
յաւաթ մեծի որ ախ ունիս. գրեցաւ գիրս զսկզբնայն,
Բայց այց. 2. (այլ գրէն) յիշեալ եւ զնա զարգարեւ
գրիւն զնաւորիս որդոյ զահին էջմիածնի: որ քն անգամ
եկի յայն երկիր. քի ԲԻՇԱՅ Է. քի Բայց: Ան էն պա-
հնցէ զաղպու զայս: 3. (այլ գրէն) Որք հանդիպէր
հրաւանին Թաղկաթիք բուրաստանին պարտիս եւ դու
առլ զարգարեւ յաւաթ մեծին որ ախ ունիս առաջի
առն յիշեալ լինիս անդ յիշեցեւ Եւսաւորի մեղա-
պարտ գրէն պարտեմոր ԲԻՇԱՅ:

Էջ 84ա (բուն գրէն): Կաշկողալին ձայնիւ ասա
վայ առաւ մեղաւորիս որ չունիմ պատասխանի:

19.

ՄԱՐԻ ՄԱՆԵՏՈՑ

?

ԹՈՒՂԱԹ 316. առանց հաշուելու սկզբէն թերթ
մը մազադաթ, անցման երկաթագրով, որ թուի ցին
մատողի մը մազողը: — ՄԾԵՈՒԹԻՒՆ 19X12X7 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսին, բարձրալիւն 14X4 սմ.: —
ԳԻՐ բոլորգիր, թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնա-
տողներն ու սկզբնատառերը աղիւսազօղն եւ միթազօղն:
Տող 25: — ՆԻԻԹ՝ թուղ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐ՝ կազմը կտրտուած, թերթերը
հինգած, ոմանք թափած, բայց գրութիւնը անաղարտ:
— ԴԱՍԱՐԻ ԹՈՒՂԱԹ՝ էջ 1ա, 2բ, 306բ, 307ա: — ԼՈՒ-
ՍԱՆՅԱԶԱՐԱՐԻ եւն շատ անաղարտ: — ԳՐԻՉ եւն ան-
մանոթ. բայց մեղազօղի աղբիւրն է Ստեփաննոս վար-
դապետի արտագրութիւնը. որու գրած յիշատակարանը
(հայոց յնք Թաճկալ) կայ ծնուցեալ վերը: — Բերուած
է Սամսատի Սարաւ գրելուն (տես վերը Թիւ 15):

Չեռագիրս կը պարունակէ. 1. Եւնի, էջ
1բ — 2ա: 2. Բուն Մաշտոցը (չունի եպիսկոպոսա-
կան ձեռնարարութիւն, կաթողիկոսի օժտած, միւս
առնի օրհնութիւն). էջ 4ա — 298բ: 3. Յիշատա-
կարան Ստեփաննոսի եւ վարք օրրոյն Մաշտոցի
կաթողիկոսի. էջ 299ա — 302բ (կիսաւ եւ քի երթիք

դեհեմ երկրի ցանկայի. էջ 34բ—35բ: 11. Դնջեա որդեակ քաղաքի եւ անուշ. էջ 35բ—36բ: 12. Թրեմամ առիւն մահու հրաման մեր ինքնարարին. էջ 36բ—37բ: 13. Ի խաչին անարգ բեւեռեակ ծով աղւռեղոյս. էջ 37բ—38ա: 14. Յիսայային հանգեղ պողոտին Ի խաչին. էջ 38ա: 15. Գլխոյ պաակ զարմանալի թագ սուկհուռ. էջ 38բ—39ա: 16. Գուռ Ի խաչին այ որդեակ կաս բեւեռեակ. էջ 39ա—բ: 17. Իսղզիք դուռն եւ բացուեալ մէջ քո դարբասին. էջ 40ա: 18. Ի տիպ ցանկալույդ աղւռնի սիրելուդ. էջ 40բ—41ա: 19. Ձեռ քո սիրոյն ով նաղելն հովերն առնէր կու մաղէր. էջ 41ա—բ: 20. Այսոր զքեզ տեսայ եւ ուրախացայ. էջ 42ա: 21. Գիր եմ գրեր հաղարով. մէջն լցեր եմ շաքարով. էջ 42բ: 22. Ի ժամ գարնանային մուտ մարտի ամսուն. էջ 42բ—43բ: 23. Թորեմ գիւնոյ քարն քայ մարգոյ սիրան ուրախանայ. էջ 43բ—45ա: 24. Իսկակից հօր ծնունդը անեղ ամենապօր. էջ 45ա—բ: 25. Աղբիւր անմահ հարաւ. բանին քնապարան. էջ 45բ—46ա: 26. Աւաղալի կարգամ մեղայ ոչեմ ես. էջ 46բ—47բ: 27. Ի ծփանալ մեղաց ծովուռ տառանիւմ. էջ 47բ: 28. Գարունն ինկայ անուշ հովերն. էջ 49ա: 29. Ի հատուցումն ինկոյ շարեաց զորս եղելին. էջ 50ա: 30. Փռւթոյ առ մեզ նշխուն կողքաւ. էջ 50բ—51ա: 31. Դառ ինկարեր եղեմաբոյս անթառամ. էջ 51ա—բ: 32. Ի քէն հայցելիք ով տիրանին. էջ 51բ—52ա: 33. Երամբ մեռւով պատուական. էջ 52ա—բ: 34. Հայոց զարթին վայոյ կիտան ներբողական դուռն մի. եւ զհասնունտ կաղմուխին քնու թեան մրդին. եւ լուեալ զհաղին զահագին Ի օրհան մահուն. էջ 53ա—54բ: 35. Հաւիկ մի պայծառ անին. էջ 55ա: 36. Գուռն այ Ի սպանգ վարեալ. էջ 55բ—56ա: 37. Երբեմամ յաբուակ փայայն անմահ. էջ 56ա—57բ: 38. Եկեալ Մարիամ մագվորանային. էջ 57բ: 39. Ես մայն զառիւծոյն առեմ. էջ 58ա: 40. Գլխոյ պաակ զարմանալի. թագ սուկհուռ. էջ 58ա—բ: 41. Ի տառախոս վայրէս ահա ես բնւոյն. էջ 59ա—բ: 42. Ի հարաւ կործան հողմոյն. էջ 59բ—60բ: 43. Հողմն մեղաց զիս տառանն աստակալեւ. էջ 61բ: 44. Ամենակալ հատարի քնութեան. էջ 61բ: 45. Ղանգարափայլ որբոյ տունն աւետիւր. էջ 62ա—63ա: 46. Արարէն եւ որդին իսկական. էջ 63ա—բ: 47. Ես եմ կորուսեալ ոչխար. էջ 63բ—64բ: 48. Զառագեալ մեղք եղելիւ. էջ 64բ—65ա: 49. Վերադարձալ մեղք վարեցայ գերին. էջ 65ա—բ: 50. Եկ սիրել Ի պարտեղ քո. էջ 65բ—66ա: 51. Ի փառս օրս երբորդութեան տաքցող միշտ փառս. էջ 66բ—68բ: 52. Գուռ ես արեգակ լուսին Ի լուծան. էջ 69ա—70բ: 53. Գիշերս ես Ի գուռս ելայ. էջ 70բ—71ա: 54. Գրեմ գրեմ ու ով մէջն լցեր եմ շաքարով. էջ 71ա—բ: 55. Բաղդէ գուռն եւ բացուեալ. էջ 71բ—72ա: 56. Փռւթա առ մեզ նախշուն կողքաւ. էջ 72ա—բ: 57. Դառ ինկարեր եղեմաբոյս անթառամ. էջ 72բ: 58. Իսրայէլի նարբուկ մանուշակ սմկուլ. էջ 73ա—բ: 59. Գուռունանքն օթեւի եղ զարթիւր (հայ—աճկ). էջ 73բ—74ա: 60. Ամանին մայր Մարիամ անա-

պական. էջ 74բ—75ա: 61. Արփիական եւ գերազանց լույսին բնակարան. էջ 75ա—76ա: 62. Միբարն ամեն զորքն Ի խնդր եկ ծնողի. էջ 76ա—բ: 63. Յառաջ որ յաշխարս եկի. էջ 76բ—77բ: 64. Օրհնեալ փառաւորեալ սքանչելի. էջ 77բ—78բ (հայ. աճկ). 65. Ի տարանշառ վայրէս ահա առնեմայեմ. էջ 79ա: 66. Ի ժամ գարնանային մուտ մարտի ամսուն. էջ 79բ—80ա: 67. Ի հատուցումն ինկոյ շարեաց. էջ 80ա—բ: 68. Արեկ օր մանուկ բաղդէն. էջ 81ա—բ: 69. ... քաղցրահամ աղբիւր բնեալ յեղեմայ... ծով աղք քանի ամ կենաս Ի հեռուն. էջ 82ա: 70. Ահա եկեալ գարուն պիպիւրն եւ նստել. էջ 82ա—բ:

ԵՐԵՄԻԱՅԱՐԻՈՒԹԻՒՆՔ Ժան բնու էջ 1ա. անպէտք գրչարդարեալն մէջ նկատելի փայն "եւ հայ-նեցի սուկհուն" անուշը:

3.

ՏԱԼԱՐԱՆ

(ԺԹ. դար)

ՅՈՒՂԹԵ 68: — ՄԾԺՈՒԹԻՒՆ 16X10X1,3 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — ԳԻՐ՝ Նստը, բայց մեծ մասամբ շղագիր. Թմասք՝ սեւ, առանց կարմրասաւորում. տող 16—27: — ՆՈՒԹ՝ Թուղթ: — ՆԱՅՄ՝ լաթապատ խաւաքարտ: — ՀՄԻՄԱՄԱՆԻՔ՝ գոնացողք: — ԴՍԱՍԳ ԵՐԻՂԹ էջ 39ա—44ա, 54ա, սիւնները յետոյ զըշափորներ: — ԴՆԻԱՅԻՐԻԾԻ քաւական կան ծնողգիրս մէջ, բոլորն այն նոր ծաշակով, ջրաներկ, բայց այսպէս: — ԳԻՐԻՔ էմ անմանօթ. Թուական ԺԹ. դար:

Ձեռագիրս զը պարունակէ. 1. խնկի ծառին նման. էջ 1ա—բ: 2. Եկեալ Մարիամ մագվորանային. էջ 2ա—բ: 3. Գարեալ յայտնի պլանման. էջ 3ա—բ: 4. Այսոր ցնեղ երեսուգէմ. էջ 4ա—բ: 5. Հայրապետաց հանդերձ աղբին. էջ 5ա: 6. Ի գընդ գարնան եւ քեզ կարոտ ձիւցի. էջ 6ա—8ա: 7. Այսոր առն եւ ծնընդեան աւետիւր. էջ 8բ—9բ: 8. Ի յանեղէն լուսոյն բնորեալ հարան յերկրի. էջ 10ա—12բ: 9. Ի խնկմանն խոշոր խարեալ խոշորմ. էջ 13ա—14բ: 10. Երբեմ գարունն եղեւ արեւ ծաղեցաւ. էջ 15ա—16ա: 11. Ետայի նոր մանուկ Ի սէր քո պարէն. էջ 16բ—17բ: 12. Գոշեմ մայրին արտառական. էջ 18ա—բ: 13. Գարունն կանց ծաղկունքն ամեն շորացան. էջ 19ա—20ա: 14. Ի բորբոքի անտառս սիրոյս սկըսան. էջ 21բ—22ա: 15. Մաքրեալ տաճար եւ բնակարան ամամհի. էջ 22ա—23ա: 16. Յես գնալոյ վարդին եկ պլուրն պարէն. էջ 23բ—24ա: 17. Ես քո սիրուն չեմ գիմանար իւրեկիմ թուրքունալ Ետար. էջ 24բ—25ա: 18. Էրեւիմք այսոր մէջ հոգեպէս. էջ 25բ—26ա: 19. Քրիստոս փառալ թաւ գուռս պսոր եկեալ յընծայուեմ. էջ 26բ—27ա: 20. Տունն անմայութեան բողբոջեցար ար կոռ. էջ 27բ—28ա: 21. Անեղն տաճար բանին բարեբար. էջ 28բ: 22. Նոր ծաղիկ պայծառ ցովցալ այսոր Ի նոր գերեզմանն. էջ 29ա—բ: 23. Գուռն այ Ի սպանգ վարեալ. էջ 30ա—բ: 24. Երբեւ եկաւ մեկ մեկ առաի վայո վայ. էջ 31ա—բ: 25. Գարունն եկել նախշուն թեւերով. էջ 32ա—բ:

26. Արեւ ընկաւ սարի վերէն. խորտակի խորտակի՝
էջ 33ա—բ: 27. Հայտաւայլիկին ձեր հոգուն
մատաղ, էջ 33բ—34ա: 28. Պուլլունի է հոգիւր,
ի հոգեւ հոյիկ, էջ 34բ: 29. Վարդը բացել էյ
ծաղիկոյն. էջ 35ա—բ: 30. Ընթերցումը Դա-
նիէլի, Յովնի ու լիւթնասանիւրդի շարունակը
հետեւի սարցոյն. էջ 36ա—38բ: 31. Ընթեր-
ցումն ի ծննդոց. իւ հզեւ յետ բանիցն այսոցիկ
փորձանայ զարեանի, էջ 44բ: 32. Ընթեր-
ցումն հզեկիկէ. իւ հզեւ ի վրայ իմ ձեռն տե-
ն. էջ 45ա—46բ: 33. Ընթեր(ց)ումն յօսնան.
Իւ հզեւ բան տաւ ա. յօսնան. էջ 47ա—49ա:
34. Ճնացեալը բոլորովն նոր բան է, արտագրու-
թիւնն արեւմտեան բարբառով թաւարանութեան
գաղաղակի մը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 2Բ, վարդի հւ
նածիկի պատկերի մը տակ՝ «էս վարդ այ էն էլ սուպի
ծառ. 1845ին ցրվեցաւ»:

Ի՞նչ 62թ. «Բառակազմության քայր իմ հղիսարեւտ տէր
ահանեանք»:

ԱԵՐԵՎԻՆ ԿՈՂԻՆ ՎԼԱՅ ՆՈՐԱՆԿԷ ՄԸ, յԵՄԱՅ, «Ի 1853. թՎԻՆ, ՈՐ Է ԿԱ ԱՊԱՎԱՄԱՍԱՐ ԶՐԻՍԱՄՈՒԻ ԾԱՌԱՅ Ի յԱՐՓԱՆԿԷ ԷԿԱՄԻ ԵԱՆՈ յԱՅԻՍՏԱՐԶ ԵԱՆՆՎԱՐԻ ԶՍՈՒՆՈ՛՛:

7.

**Յոնցան Չեռազրաց Ս. Սարգիս եկեղեցույն Հի-
լառա թաղի:**

1.

ԱԻԷՏԱՐԱՆ

1661 = 1661:

ԹՈՒԿՈՒԹ 279: -- ՄԵԾԻՈՒԹԻԽՆ 17X12X6 սմ.:
-- ԳՐԻՄԹԻՐԻՆ մարտը, եղեթին, ԲԻՐԱԳԱՐՄԱՆԻՐ 12X3,5 սմ.:
-- ԳԻՐ քուրդերը. Թանաչ սեւ. վերնաթիղով,
սկզբնատողերն ու վզքնատողները կարմիր եւ վարդա-
գույն: Տող 19: -- ՆԻԽԹՐ՝ մազաղաթաման թուղը:
-- ԿԵՏԱՄ՝ նոթ ոճով, Խաչապարտակ, վրան պատած մա-
նիկապալաթ moire. Երկու կողողուն վրայ ալ կան աղ-
ծաթեկալ խաչեր, կարմիր եւ կանաչ քարեղով աղ-
ցուած: -- ԷՆԻԳՄԱՄԱՆԴ՝ նոթ եւ մաքուր: -- ԴԵՏԱՐԻ
ԹՈՒԿՈՒԹ՝ իՆ 1ա եւ 279-5 և որ ընթ պահպանակ դրածու-
ն է: ԼԻՍԻՆԵՑԱՎԱՐԻԻԴՐԻՐ՝, պատկերներն եւ պարզա-
գեղեցիկ միջակ խաղողներս: -- ԳԻՐԴ՝ Եարդուրին
գրութ. տեղ Դանավում Լաթթման գեղը. տեղ 2 յայտա-
պետ. Թուական ՌժԺ. -- 1661: -- Հեռագիրն օժտու է
եւ իբր օտուր գրերը եւ պատկի աւագ խոթանի վրայ
Աստուծոնորդին պատկերն աղտել:

Մատենան և Աւետարան կը պարունակէ՝
Մատթէոսն էջ 3ւ—80ւ. Մարկոսն էջ 81ւ—130ւ.
Լուքոսն էջ 131ւ—214ւ. Թովմայէնն էջ 215ւ—
276բ. իբր կրօնչ շնացեալն էջ 276բ—277ա: Թանկ
է նախադրութիւնք չկան:

ՅԻՇՆԱՅԻՎՐԻՌԹԻՒՆԷ՝ ԻՒ 1Բ-2Զ. ԳԻ-
շատակ և յաւրանակն. և զաւակ հոգեւոր գանձ
նախորդպոլեի, և ծառ պտղոյի ի տանն նոր անկեալ.
Զոր յաւան զպար թափ զդոյ օրդոյ, հասարակոյն, ծա-
ռոյն նոր, նանայ զաւան, և ի կնի զօրկնէն մարտոյն.
Զաւ եւսափառն սիրոր, և քերթանակ հասարակ, ոչ
կնի իւրոյ կարգաւորն. այլ արուի բաճանակն.

գլխավորվել էր զոր սաներ Էնրիկ ըստ երեւոյ յամայն, Ջորստեակը զայր գաւառն ծածայկ եւ զսոսիկփէթիթ ըստականսն, անհամար յիշէ մանանայր, եւ յարգաւորսն աղբիւրս. Ստացաւ զգան եւ գնեաց ի հալալ Լնչից եւ սարնապ իւրաց յոստաւորսն արարեւ. եւ ըրջմանի հնգիւ իւ եւ ի գուռն ըր ամեփառն վանիցն ի քաղաքն աստապատաւ, առ ի յիշատակ ճարի անմշնելի եւ խախնեալան միջնոյր եւ ճարչիստ առ այլ յն, պաշար եւ թշուղի եւ առաքնորդ երկնապաւ եւ երկրամեծիք անապոյզայր որ աստի ի վերին յերտապեմք Ջայսն ի փոռ տեակ է իմանալի այլաց տեսեալք պայծառապաւ. խառնապալեակ եւ փափալմամբ ծածայկն սիրոյն միշտ որոհէր զերկնայտիւ, եւ ի յայր ինցեպազ ոչ ինչ համարեակ, եւ որ ինչ աշխարհէ է, այլ միայն ըստացաւ կենդանի աստապալ, եւ զհզարչաւնք մանեանց զուէրաստապանն ծածայկն քարոյրք ի խնն փրկելն մեղոյ նշ, Որ յոյծ փափալմանք, եւ մեծառնել ըրջմամբ զայս մասնական աստապա, որ յարջոյրի տեսնաւոր երկնից արքայութեան, ի թխփանառն ճանց աճեռ (= 1706) եւ, ապրիւլ ամսոյ ի ին գրեցաւ, առ ի յիշտակ հոգոյ իւրոյ. Եւսպապապալեակ որ եւ զուկկենց մարգարէս կեն եւ ծնողացն հայրապետեալն. յսնելն, եւ այլ նմ արեան մերձաւորայն կենդանայն եւ ննչեղեղեց Ո՛վ արասնեակ զապր քահանայայն յորժամ զսիրչապաւ ընթեռնալք մէկ ի հայր մեղապա յիշեցաւ, մարգարէ եւ զինն նալքն նապայտալքն եւ նմ աղօղակ աստապեւ եւ նմ անզայն թաղութիւն ինչեղեցէ, եւ արն քն ձեր մեր մեղապ թաղութիւն շնորհեցէ ամեն, ի յսգնաննէս իրեղի քրեղեպալ :

Ի՞նչ ՑԼ-ն. եւ ոսկին մայրածին առամ է նր
աւեհալար)ան իմ Հայալ ինչիս եւ. աղաւմ) քն աարգիս
հնկզեղաւ յիշատակ ինչ մարդ որ ծախելու ինի (առջ
մը կողմի ժամանակ կարուած) եւ իմոյ իշարք պետրուս
մտորդեան եւ. մերոյ Հոգւն յիշատակ 1846 օգոս 26
գրեցեալ:

Ի՞նչ 80թ. յիշեցե՞ք նախապահին եւ նա նորոսի
ասացե՞ք որ այս աւետարանն գնեց իւր հոգան յիշատակ:
Ի՞նչ 130ամ. յիշատակ է աւետարանն նախապաշա-
ղան բերան մի ողորմի ասացե՞ք զոր տի՛ նա ձեզ օտոր-
մաւորի: (Անց բռնե՛ք բըլն) Զայսուրեմին գծողի, եւ
ասպիւս միտք յիշեցե՞ք առ ինչ, եւ նա զձեզ յիշե՛

Էջ 214բ. Ո՞վ դասք քահանայք եւ յորժամ
լնթեանսք Դր աւետարանս յիշեցէք զստացող սորին.
նանայ զուզին եւ ծնող սորին:

[illegible]

ևս դուռստըն. մարդիւնն: Դրէ՛լ աղղլէմք զձեզ, ա՛յ Եր
հայր: եւ երթայք: յիշեցէ՛ք ի՛ մաքաբօրն յաղթո՛ւն
ձեր: զհայրապետն: եւ միւս որդիք զարդանա՛ն. Պարս
պէն եւ: եւ հանգուցեալ որդիքն աղապէ՛ն, անդրեանս: Զ
նոյն իւրեանց աղայաւթի՛ն գործեւն ամէն: Դրէ՛լ յի-
շեցէ՛ք զհայրապետն: զհայրն իւր. մկրտի՛ն, մայրն.
հօրիկսն: Զնոյն իւրեանց աղայաւթի՛ն տայ: ետեւ
մայրն, կենսեւ եւ առաջնութի՛ն ամէն: Հայր մեր: Դրէ՛լ
յիշեցէ՛ք զա՛յ յովհաննէսն: եւ ջուր որբն: Չայրի-
խանն: Հիւրիւստան: Փայէ՛ն. լքի՛ն: Վաճառն: Հ—
աւ—մոխիւն: Մարիւսն: որ աւ: լքի՛ն եւ հանգուցեալ:—
Եւ եւս աղայե՛մ զձեզ թաղութի՛ն արարեք: զի կար մեր
այս է: Մարիւսան յիշեցէ՛ք որ բազմ: մ: աղօթի՛ք. կե-
րակրեք զիս յանաբան մեղաւոր գրելու:

2.

Ա Ի Ե Յ Ա Ր Ա Ն

ՊՂԹ = 1450:

ԹՈՒՂԹԹ 303: — ՄԵԾՈՒԹԻՐԻՆ 20X15X6 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՐԻՆ մարդը եւ կանոնաւոր. եղպիւն, իւ-
րաքանչիւրը 15X6 սմ.: ԳԻՐ խոշոր բոլորգիր. Թա-
նաք սմաւ, վերնագրերը, սկզբնատողն ու սկզբնատա-
նորը կանաչ ու բաց կարմիր. տող 21: — Նիւիթ՝ թուղթ:
— ԿԱՅՄ՝ բոլորովն նոր, կիսակաշի, դժբախտաբար
տեղւոյ կազմարար բոլորովն խանգարեւ թերթերու
կարգը, եւ եւս այս խանգարումս կարգով ստիպուցայ
թուարն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԸ շատ նոր եւ մարդը: — ԴԱ-
ՏՈՒԹԻՐԻՆ է՛ 1ա-2ա, 3ա, 4ա, 5ա, 6ա-7ա, 8ա
-9ա, 10ա-11ա, 12ա-13ա, 14ա, 16ա-17ա, 82ա,
148ա, 232ա, 301ա եւ 303ա-բ: Առաջին եւ վերջին
թերթը նոր դրուած էրր պահպանակ. նոյնպէս սկզբի
դատարն է՛ ընդին շատերը ից կրնն մատկտով գրուած
շատ յիշատակութիւններ 1890 թին թուականներն (մի-
այն ստուն. ազգայնուն եւ թուական): — ԼՈՒՍԱՆԾԱ-
ՋՐՈՒԹԻՐ, 18 միծաղիք պատկերներ, խորաններ եւ զար-
դարներ միշակ արուեստով: — ԳՐԻՃ ԵՍԿԱՆՆԵՍ քա-
նանայ. աւեր վարդան գրական. տեղ Սոճէ՛. թուական
ՊՂԹ = 1450: ծաղկողը՝ Մանուէլ եւ Մարտիրոս քա-
նանայք:

Մատենա եւ Աւետարան. կը պարտեալէ.
է՛ 1ա—19բ պատկերներ, Եւսեբի վարդապետի եւ
կանոնք. ապէ՛ ետք Մատենա է՛ 20ա—81բ.
Մարկոս 83ա—147բ. Ղուկաս 149ա—230բ.
Գիւրգի Եոհաննա աւետարանին. է՛ 231ա—բ.
Եովհաննէս 233ա—296բ. յիշատակարանք է՛ 297ա
— 302բ:

ԵՒՇԱՍԱՅԱՎԱԳՐՈՒԹԻՐԻՆ. է՛ 1ա (գեղե-
ցիկ նոր գրով): ՆՊոյ որդազան մատենք իւր ծախքով
կազմել առեւց Յ. Եւսեբի: Դարեմթ 28 յունիսի
1888թ. (կազմել առեւց այս անձն եւ Ուսեբի Յա-
րութիւն Եարութիւններ, որ կը պատմէ թէ ձեռա-
գիրը նախապէս լատիական ջրբռնած ու թափժժաւ
վերանորոգ մը մէջ կը գտնուէր):

է՛ 2բ. զվարդան վարդապետն (այն է վարդապ.
աւթաւ եւ ոչ վարդապետ) զառաջը Եր աւետարանի.
յիշեցէ՛ք ի քն ամէն:

է՛ 3բ. Չմարտիրոս առաւման ք՛ ի աք յի-
շան. Չկարող որոյն եւ քեզ ան բարի առ՛

է՛ 14բ. Վարդան վարդապետն զպատկեր տեղ որդը
աւետարանի: Հայրն աւետարան, մայրն երեսներ. ՏԻ՛

ան զիւրեանց արտաքին արտաքին տեղան խոյն լուսնը
ամէն եւ զիմ հաշիւ:

է՛ 20ա. Չմանուէլ ք՛ա. Նկարող Եր աւեւ
տարանիւ: յիշա՛ յաւաթիւս եւ լուսն:

է՛ 82բ. Չմանուէլ Նկարող յիշեալ ի աք:

է՛ 148բ. ՏԻ՛ կեց զգիր:

է՛ 232բ. Չմանուէլ ք՛ա. Նկարող Եր աւեւ
տանիս յի՛ ի աք:

Գիւրգիս յիւր—յիւր. է՛ 297ա—300բ. Փառք
անգղան եւ սկիզբն տանիւն: Անդին եւ զայտառ-
չին բնակի: Անգղան եւ անհաշիւն ետառչին:
Սահմանիւ եւ կատարուեալ բարի էրդ: Երկը միակն.
եղանի եւ միւս՝ անհաշիւն: Որ անայտն գաւազ շարժ
զարարան եւ ի կեանս եւ ի քրկութիւն: Եւ կը՛ զիմ
բանիւ գաւազութիւն իւրդ: եւ անհաշիւն եւ լուսն:
Չարա՛ զանգ հանգուց ձեռնութիւն եւ քառս հաւր եւ որդայ
եւ հոգի՛ որդի՛ այժմ: Գիւրգի անհաշիւն աւետարանի ան
մերդ յի՛ քի: Աւետարանի՛ ի զորդ աւետարանից:
Ըստ պատուար քառագիծն անուան յայր. որդի եւ
հոգի՛ Եր: ի քառակիւրդ ձեռնութիւն յաւաթիւս. եւ ի քա-
ռակն անհաշիւն զգիւնիւ քառակիւրդ եւ ապմ
անուանեալ: Եւ այն եւ եղմ՛ Նշանիւս քառս.
գիծք: Երդն եւ աղեւթ քառակի բաժանեալ զառ-
կառ: Եւ զքառակիւրդ անհաշիւն արտաքին: Եւ
զգիւրդեալ ի քառակի տարից: քառ քառակի տարից
բաժնի մերդ: եւ քառակիւրդ եղանակառ քառս
չընդապարտիւն բոլորեալ: քառակի եւ միւրեանս
գիրք եղեալ ի տառականին: քառակի երկրորդեալ առ-
անկանց՝ յեւ լք. ապի՛ գրեցաւ: եւ ի կոչմանն տառայ
նակին եղաւ: եւ ա՛ ի տառականին: Զանի՛ Մարգա-
րէին Եղեկիւն: եւ հրաշք անուանի գտնիւ տե՛մ:
քառակի անուանի ի հիւսիս քառակի՛ կնիւրանիս.
Չարա՛ զանգ Երդ: Աւեւ եւ Արեւի: ի քառա-
կիւրդ անիւս քառակիւրդ: Գիւրգի ի վերջ անհաշիւն գա-
հեղ եւ քն անուան: Եւ նշանակի մարդ զԱւետարանի.
ի մարդիւ եւ որդայ մարդը սկսեալ զԱւետարանն
իւր: Իսկ մարդու գաւազն՝ որ լինել աս ընդ գա-
ղան՝ յեւ միւրեանս: Եւ զառակի քառակի՛ յառ-
կառ գեղան քառարարքին՝ գաւազակն յառակ անա-
ռակ որդայ: Իսկ յաճանեւ Չարա՛ զանի՛ քառակիւրդ
Երդ: եւ ի բարանց սլոցեալ եւ ի վերին խորցիւ
սկսեալ պատմել գանդիւրանին: Զանդիւրն ձեռնը բառ
նին ի հաւր: Այլ որդեւ գաւազակիք երեսեղան,
աւետարանիցն. քառ խորհրդայ քառակի՛ կնիւրան
նշանց: Պայտն եւ զքառակի ի բաժանեալ աղեւթն
նշանեղանցեալ:

Ար՛ փրան: գիւրգի: տեղերն: Երդառեւ: Եւ
նշանակէ փրան՝ զՄատենա: յարեւելից յարեւ-
մաւս ընդայտեալ ընդ հարաւ: յերկիր ուր տե՛ն է.
եւ ասի երկրին այնորդի աղեւթ: եւ ասի կայն: եւ
զիւր: Իսկ անհաշիւն: Զն եւ մատենա ի վերաւս
ի խանար՛ զաղարարանութիւն իւր կարեւ: Իւրեւ յարեւ
ելից յարեւմաւս: Որպէս երեսեղան արեւելք արեւ-
ելից այնորդն: Զն մարդկան: Իսկ Գեհան զմարդու
անդն: եւ անք յիւրմիւլեալ ինչեւ եւ յեղիպտոս: Ո՛՛
ի յաւիթն եւ յանձնեալց գայտեալ: եւ ձեռնակայն այլ
անգարան յիւրեան յարեւել: եւ անհաշիւն յառա-
կա՛ յարեւելից յեղիպտոս: այլ անհաշիւն: Բազմա-
պատմ զանգ քառակիւրդ անիւս: կանանս լատին
գիւրգիս Ա՛ յաղեւ եւ Մարգա՛ սկիւրդ անհաշիւն աւեւ

առարանութի՝ իւրոյ 'ի մկրտութենէն քի: Եւրոպէսի
գիտելի շնորհք հոգեւոր արքայ, յանդատանն հոգեւոր:
Ուր անտառաւոր քարոզեաց բազմազանութիւն արար զնոր
հաւան, հազարաւորն եւ բերաւորն յանապասն
եղբայրացեաց: Իսկ անդին զՎեպա՝ ընդ հարաւայ
յարեւելի եւ յանդիման առերեսասիւ՝ ուղիք ընդ
արեւելոյն մզեալ: Վասն զի յաւեանացն սկիզբն առա-
նելով՝ աւետարանութի՝ իւրոյ: որով շնորհ յոր-
մութի՝ հարաւայն քաղցրութիւն: 'ի մարմնի եւ յի-
նարեւելի: 'ի զարմար եւ 'ի յովանեան: 'ի սիւնն եւ
յաննա: Եւ անգին արագ արագ տնդիմիտար, իրեն
յարեւելոյն ներգաւստ 'ի վեր՝ ուղիք կարգելով զազ-
գարանութիւն մինչեւ յազամ եւ յան: 'ի զշմարման
արեւելք: խորհրդական թուով զարարութի՝ ունդի
եթանաներորդ եթաներորդն ապաւս: Իսկ Եփրատէն
Թեպէտ 'ի 'ի անգլի գիտելի: անտիք ասի՝ միայն
թի գեան չորհրդ եկրատան: 'ի նշանակելով զսահմանն:
Չի զանաղի՝ եւ զանուր: եւ զաներ: եւ զանիկորդ
անտիք մեկն: սկիզբն արար աւետարանութի իւրոյն ան-
աւել: Եւ արագեալ իրեն յարեւելոյն յարեւմտաւ:
Եւ անաղիքն ծննդեանն 'ի մարմնական ծննդեւ բանին:
Թի բանն մարմնն եղև: Եւ ապա վերջեալ ընդ
արեւելոյն բոտ գնացից եկրատայ 'ի մկրտութենէն զկրտաւ-
թի: Եւ յանարանութի՝ յարութի բարձրութի: Չոր
անտիք եւ իմացիս զուրա անմահելի անտիքն: եւ
զահագին արաւանակին: եւ զանդիմացն զգրկեալգոր-
ծութեն խորհրդ: Վնն նշանին եւ հոգեացեան 'ի
գործն ան՝ առաջնութիւն վարդան գրտկան եւ աստ-
ցաւ զանաղիքն մեծութիւն եւ զգրկեալ հարաւայն: Եւ
ի յիշատակութի հոգեւոր իւրոյ եւ բարեպաշտ մաւա-
ղանք իւրոյ՝ հարսն աւետիմն, եւ մաւսն ասելութիւն:
Եւ եղբայրն զահայապետին, յահայիմն զաղարին:
եւ ասորութիւն: Եւ հարեւորն հերապետին եւ զաւա-
կայն արին: Եւ պապուն իւրոյ ներան բարի քանչին:
Եւ արդիս անդրիս քանչին: Եւ մաւր քանչին երա-
նուհայն եւ խաթանին: Եւ հորքերն եղբայրին, եւ
զսարք անիկին: Եւ այլ նմ արեան մարմաւորայ իւրոյ
կենդանայն եւ հանգուցելոյ: Վրդ՝ որք վայելէ քա-
մեմաւստ սեղանոյ՝ լիակատար արտի: ան՝ ողորմ
ասացէք զարանին եւ իւրոյն նմ: Վնն:

Եւ արդ՝ եւ յետիմն 'ի կարգաւորաց: եւ ան-
դիման եւ անարծաւն 'ի աննկաւսն կենդանոյ: եւ
անիմաւստ 'ի գրին գրելութի յո՞վ առաւանսն քա՞հ:
Ընդարձի ան սկզպայ: եւ արդմութի նորին կատարելի
զոր աւետարանն: 'ի թուականի հայոց սեփա: Ողիք:
ասին: Եւրոպէս քաղցրի լիւր հովանեան եւ 'ի գնաւն
նաւարան գեորգայն զաւարդորն: 'ի հայրապետու-
թի ան՝ Գրիգորի՝ անտալի կաթողիկոսին: ան՝ արեւ-
մայն անտալին կաթողիկոսի նոր էջմիածնի վարդապա-
տաւ: Եւր ան՝ ան հաստատանն եւ անիմար պահեցէ
գնա յարեւել: 'ի պարծանս եւ 'ի միկիտարութի
յետանալ եւ նաւագեալ աղարին: Վնն: Վրդ՝ որք նա-
շակէ յեմային բուրաստանն եւ յանմայն սեղա-
նոյ: 'ի արտի եւ աստա բերանով ան՝ որդմ ասա-
ցէք վարդան վարդանին: եւ քանն իւրոյ քաղամ
խաթանին: Վնն: եւ ին անարման գ՞լ յո՞վ քա՞հ:
եւ երախտաւոր ուսուցին իմոյ թուան աշխարհարայ
վրդ՝ անիկաւորն եւ փայային: գնացելոյն ի քն:
Բայց իտալութի (իմա իտալութեան) գլխին աննաղիք

լինել աղաղիք՝ զի կար մեր այն է: Եւ զի ողորմ խո-
ցեալ է 'ի աստ՞լէ: Եւ զի կենդանոյն մեծաւ եմ: եւ
աղք է բազմաւ աստաւաւ կարալ: Եւ զի իմ սի-
րական արդիքն ասհանն ու մեղորմ զին սեւեղին:

Եւ 301թ (այլ գրէ): Դարձեալ յիշեցէք ի նոր
յաղաւթս թիւ: զմարթոն խաթանն: եւ զննաւորն իւր:
զՎրդեանին: եւ զպարտեան: եւ զերթայնքն իւր զա-
վանեան: եւ զլ խոյաղեղն: եւ զլ հարեւորայն: զսո-
հանեւ կրնն: եւ զանն պայտն իւր զարգիմն: եւ զնա-
րին կողակեցին, զգաւթանութեան: եւ զգիտայն իւր: զլ-
գանելի: եւ զնորին գաւառն: զմարտիրոսն: եւ զվար-
դանն: եւ զպլոյ արեան մարմաւորայն նոցին զկենդանի
եւ զհանգուցեալն 'ի քն: եւ ի ի բերանով եւ ուղիք
արտի: ան՝ ողորմ ասացէք: եւ Վնն ձեզ ողորմացի
յիւր միւսանգամ զաւաւստ ամեն: զարձեալ յիշեցէք
ի նոր յաղաւթս թիւ: զմարթոն: եւ զերթայնքն իւր:
զկարապետն: եւ զնորին գաւառն: եւ զմիկիտարն եւ
զարաւայնի: եւ ան՝ գնեղ յիշէ:

Վրդ յերես անգեալ աղաղիք՝ զնեղ ով նոր
հարք եւ կորստ: եւ մանգուսն նոր կենդանոյ: որք հաւ-
գիպիք ամա կարգաւով: կամ աւերակելով: յիշեցէք
'ի նոր եւ 'ի մարթապալ յաղաւթս թիւ: զլ զիւրին
ասացող նոր աւետարանիւ: զլ հեղահորի: եւ զարարիմ
տանաւաւթն թուան: եւ զկենակեցն իւր զմարթայ: որ
մեծաւ փառաշնանաւ: ասացան զաւ 'ի հայոյ ար-
գեանք իւրոյ յիշատակ հոգի իւրոյ: եւ միւսաւայ իւրոյ:
հարսն ամա՞լէն: եւ մար: շնոխարին: եւ զաւակայ
իւրոյ: յովանիմն: մկրտին: սահմանութիւն: եւ խո-
ցաղեղն: եւ եղբայրն: կարապետն: սահմանութիւն: եւ
յովանիմն: եւ զլ անտիքն աղիկ խաթանին: եւ նորին
զաւակայն: մարտիրոսն: եւ ասարին: եւ այլ նմ
արեան մարմաւորայն նոցին: կենդանայն եւ հանգուցե-
լոյն 'ի քն: եւ ի ի բերանով ան՝ ող[որմ] ասացէք եւ
ան՝ ձեզ ողորմացի ամեն:

Եւ 302թ (յաւորք յիշատակարանին մէջ բա-
ւերան շնորհք վանի առ վանի նշանակաւսն են,
առաւի թանկագին հաստան մ'է մեղ համար հայերեն
շնորհագրութեան կանաններու աւսուցանարութեան հա-
մար): զարձաւ յիշեցէք 'ի մարթապալ: եւ յերկնա-
զնայն: յաշտէ թիւ ան՝ գնալ կորստ աղայն զլ վրդին
ընտացանդ նոր աւետար[ան]ին: որք գնեաց զպլոյ պա-
տաւկան գնեան: յիշատակ բարին, հոգի իւրոյ: եւ
ծննաւայն իւրոյ: եւ ան՝ արեան մարմաւորայն:
հարսն պարսմայն: եւ մորն ասիք՝ ամիկիտայն: եւ կենալ
կնին իւրոյ իմամ վայայնին: եւ միւրոյն պայայն: եւ
նորին կոչայնին ինայնին: եւ այլ որդոյն միկիտարայն:
եւ զարաւորն: մուսեֆորայն: եւ մուսային: այլ եւ
զարեւելն խաղաւ մուսափար: բեկի այն ի զաւա: այլ
եւ զերթայնքն իւր զլգուցեմն: զարեւել: եւ զանմար
զարն: եւ զհորեւորայն զաւակն: եւ զնմ արեան մար-
մաւորան եւ ուղիք արտի: եւ զբորախոս բերանով ան՝
ողորմ ասացէք եւ ան՝ որ աւաւստ 'ի ասոր բարեաց
սացայ եւ ձեզ ողորմացի ամեն ու հայաւ ամեն:

(Հորանսիւնի)

Հ. Ս. ՍԱՐԴՈՒՄ

